

Pallabres del Presidente de l'Academia

Sres Académicos, autoridaes, amigos toos:

En viendo tanta xente enllenar les butaques del teatru más nombráu d'Asturies to d'acordame, de xuru, d'aquellos versos d'hai cien años fechos por Teodoro Cuesta anque con destremáu motivu del de güei:

..... per eries,
atayos y caleyes, a millares

dexaben los astures sos llugares.

Probes, ricos, rapazos y muyeres
entraron per Uviéu a carrenderes
y el gritu de ¡xosticia! fo llanzáu
y por un pueblu enteru contestáu.

Ye verdá que güei naide entró a carrenderes y nun sé si daquién glayó por cuenta la xusticia, pero cierto ye qu'un mesmu deséu, un mesmu pensamientu, axunta a los qu'equí mos afayamos festexando'l día grande de la nuesa llingua.

Presta que mos encontremos nesta xunta pensada pa facer vidables les lletres, agora yá ensin dubia recobraes pa la nuesa hestoria y futuru. Mentantu alite la llingua habrá lletres, mentantu xorrezan les lletres seremos a enfotamos nun futuru asturianu. A tolos que fexeron y fan vidable esti aliendu l'Academia salúdalos, felicítalos y encamiénta-yos seguir na secha, fayéndose comprensibles escontra los curtios, fayéndose muelles escontra les incomprensiones, fuertes escontra les inxuries.

Acoyida

Eso mesmo ye lo que se-y diz al "Coleutivu Manuel Fernández de Castro" recibíu agora ente nós. L'acoyida que se-y fai comu miembru d'honor ye la pública reconocencia del so trabayu continuáu na versión de textos bíblicos a la llingua de nueso. L'Academia sofita'l so llabor al marxe de les particulares creencies y si fai asina ye porque camienta qu'esta xente llabora una estaya importante na nuesa sociedá. El fechu del so calter relixosu ye axetivu pa l'Academia. Güei reconozse'l trabayu d'un grupu confesional de la mesma traza que llueu podrá allabase al que siendo agnósticu tamién s'esguedeye pol bon asitiamientu llingüísticu. La pluralidá democrática tien eses bones xuntures. El procuru pola llingua qu'a toos xunce ta percima de tou tipu de dixebra ideolóxica.

La entrada d'esti coleutivu, per otru llau, naide xuiciosamente habrá interpretala comu que l'Academia va facese portavoz de naide nin que va tener comu propia la política llingüística que tendríen que llevar darréu otres instancies. L'Academia nun llibra asina nin a la llesia nin a la so xente de los compromisos col país onde s'inxere. Nós acoyemos con tol procuru a quien quier trabayar pero la faza relixosa habrá llabrala'l coleutivu al so antoxu respetando namái la normativa llingüística.

Si daqué más pudiere dicir al "Coleutivu Manuel Fernández de Castro" ye que ye portador d'un nome honrosu na hestoria de les nuses lletres. Ser dignos

d'él supón sallar intelixentemente na so estaya onde tamién se dan los problemes y contradicciones llingüístiques y culturales propies del país y de les sos clases dirixentes.

Repasu al trabayu fechu

Pero al falar güei delante d'un públicu amigu tamién quixera que se me dexare facer un repasu xeneral al trabayu que vien fayendo l'Academia, delles vegaes tapecíu pola difícil comunicación, dacuandu mal interpretáu por quien mos xulga con competencies qu'enxamás mos concedieren.

Na seronda, nel Club de prensa de LNE, comprometíamosnos nuna xera de lo que güei damos anuncia col contentu del que persabe que la so pallabra ta cumplida.

Una de les nuses promeses falaba de seguir alantre na investigación de la llingua y a ello diemos respuesta gracies non sólo al asoleyamientu continuáu d'esa relluciente ayalga que ye'l boletín Lletres Asturianas sinón coles Xornaes d'Estudiu que siguen arrexuntando importantes llingüístes. Nomes comu'l rusu-americanu Yakov Malkiel, el suizu K. Baldinger o l'alemán H. Lüdtke fan ver l'interés científicu que na llingua se pieslla y pa un observador intelixente son un bon contrapuntu a delles probes glories locales que nun aguanten el pesu del so yá imparabile y continuáu desgaste. N'ochobre otra vuelta habrá ocasión d'escuchar a pernomaos estudiosos aconceyaos pa entós baxo'l títulu xeneral de la llingua vista polos romanistes. Namái los prexucios puen llevar a ignorar lo muncho que nesti sen se fexo nestos años y anque la renacencia de güei quedare frayada naide será a arrexugar los munchos y bonos trabayos fechos a lo llargo d'estos años. El Gobiernu del Principáu y la Xunta Xeneral puen sentise xustamente aliellos porque gracies a l'Academia asístese a una conocencia d'Asturies cada vez más fonda y al mesmu tiempu al prestixu de la investigación que sobre la nuesa llingua se lleva darréu. Yá ye difícil, si la bona voluntá aconseya, dexar de ver esa realidá. Namái los prexucios llevaos polos intereses d'intelectuales poco honraos col so mesmu trabayu, será a tapecer lo que ta pernidio en llingüística, la posibilidá de futuru pal idioma asturianu.

Al mesmu tiempu seguimos alantre fayendo los posibles por una escolarización acordies coles necesidaes. L'Academia non sólo trabayó con más de mil profesores a lo llargo d'estos años ufiertando cursos de capacitación llingüística, sinón que seguirá rspiendo pol so reciclax y afitándolu, comu amuesa'l fechu de qu'en mes de xunetu un nueu cursu pueda arrexuntar a los que llograren yá los certificaos afayaizos. Esta atención faise pernecesaria pa caltener un mesmu criteriu normativu

amenazáu a vegaes por males informaciones o sensibilidaes llástimosamente añeñaes.

A una meyor enseñanza empobínense los trabayos fechos por una xunta académica qu'agora ufierta'l frutu del so esfuerzu a los muérganos del Gobiernu y sindicatos. Coleiciones comu Escolín y Lliteratura Xuvenil tamién s'allarguen con nueos títulos comu encontu favorable al meyor deprendimientu de la llingua.

L'Academia nun dexa'l so llabor más específicu: dar normes d'escritura. Al manual de formes verbales y a les necesariamente úniques Normes Ortográfiques, acompañales la xera inmensa d'iguar un Diccionariu qu'arrecueya voces de tol país; nél vieno trabayándose a lo llargo'l cursu. Los difíciles primeros pasos yá se dieren, fai falta namái agora un sofitu perclaru pa entainar aforrando etapes pa dalu a la lluz lo más llueu.

Una nueva coleición vio tamién llume apocayá: Toponimia. Al marxe d'otres iniciatives que puedan surdir perdayuri ufiertamos un perllargu corpus de nomes de llugar de tol Principáu empobináu non sólo a la bona y allampiada correición sinón al estudiu científicu. Con esta bayura de trabayos de campu, comu collumbramos, Asturias podrá asemeyase a los países modernos que cuenten con un bancu de datos toponímicos de fondu interés xeneral dende mires bien diverses.

Otru de los finxos académicos ye afalar el llogru artísticu de la llingua. Nellos trabayamos dando anuncia de vieyos y escaecíos títulos de fondu valir hestóricu-filolóxicu gracias a l'aponderada Llibrería Facsimilar. Pero nun se trata d'esbillar namái vieyes llectures; asina non sólo Lletres Asturianas acota una valoratible estaya pa la lliteratura sinón que Llibrería Académica siguió'l camín conocíu d'asoleyar títulos de güei. A ello xúntase un importante nueu datu: estos mesmos días una alendada revista, Lliteratura, fai la so apaición gracias al respir de l'Academia que la edita. Entiéndase comu un brinde fechu a tolos escritores, a los conocíos y a los non conocíos, a los escaecíos y a los más nombraos, p'algamar más ambiciosos llendes, lloñe de tou oficialismu, lloñe de tou control que nun seya'l bon facer lliterariu y el respetu normativu. Yo toi convencíu de que los escritores van pescancialo asina y, de xuru que col so actuar van dexar por falses les dures pallabres que Platón pon na boca de Sócrates falando de los poetas, de los que diz que non por intelixencia creaben los poemas que facien sinón por un mou de ser comu si se tratare de videntes o adivinos poseíos pola divinidad. Lo mesmo qu'éstos -sigue falando- los poetas dicen munches y guapes coses y pallabres pero saber nun saben gota de lo que dicen y cuenten.

Sí, de xuru que los nuestos escritores van tar bien lloñe de cayer nesa fuexa y un finu sentíu social va lleválos a defender la llingua non sólo lliteraria sinón comprometidamente. Claro, col compromisu qu'aconseya una llucha pola normalización non ganada y col desinterés qu'esixe una griesca desigualmente con-

traria y un futuru que, nel meyor de los casos, namái ufrirá intelectual contentu. D'esa miente taremos estrando'l camín que traiga una naguada y ponderatible xeneración de bonos escritores d'incontestable valir.

D'otru llau, pa la seronda daremos anuncia d'un nuevu ya importante llabor entamáu y maurecíu que va inxerise dafechu nel compromisu cultural que l'Academia contrexo con esti pueblu. Felizmente son munches le iniciatives que puen surdir col encontu d'unos collacios intelixentes, d'unos collaboradores xenerosos y col sofitu ufiertáu esti añu por IU y el Gobiernu d'Asturies.

Les mios nun son pallabres de prestosidá fata. Nun ye'l grandonismu babayu lo que mos fai alendar. Pero ye xusto que'l Día de les Lletres pueda persabese que l'Academia trabaya y trabaya bien, que l'Academia promete y que l'Academia cumple.

Necesidaes

De toes maneres que naide camiente que les necesidaes tán cubiertes cuandu tantes coses nun se faen por falta posibilidaes. Y que nun s'atalante que les coses tán iguaes porque l'Academia y otra xente trabaye. Les coses son mui d'otra traza y allonxaos tamos de la cadarma mínima necesaria pa que la recuperación tea afitada. Pa ello tendríen que se llograr dellos finxos güei lloñe del enfotu institucional.

La enseñanza tien que doblar, el cursu que vien, los centros d'EXB onde s'imparte asturianu, y enderechar lo que se vien fayendo nes EEMM. Nun pue seguise por más tiempu que la llibertá s'invoque xustamente pa favorecer a los que nun quieren deprender l'asturianu. Tien que se dar posibilidá a tolos rapazos, en tolos centros, pa qu'escueyan llibremente esa materia.

Y too ello ensin escaecer que tien que s'inxertar la llingua nos nuevos programes de reforma pa torgar que se dean, llueu, imposibles reclamaciones o agravios ensin igua. La discriminación con que se trata a Asturies na escolarización esiste tresferencies y pautos mui serios y mui fondos col Gobiernu del Estáu si ye que se nagua porque sigamos creyendo na igualdá delantre la llei.

Que la llingua llegue a los medios de comunicación, a toos, nun ye zuna nin caxigalina, ye necesario si falamos d'un pueblu qu'oliva por llograr una voz pal futuru. Alloñar por más tiempu la llingua de la comunicación de tolos díes vuelve inútil les campañes favoratibles y la escolarización. Remedemos al poeta (Caminante, no hay camino...) y digamos: nun hai meyor campañia que la que se fai tolos díes enciellamente falando. Les crítiques quedaríen frayaes de magar fora normal, esto ye de contino, l'emplegu.

Los curtios pasos que se dieren en toponimia -y asina lo demuestra la nueva carretera de Llangréu- dexen bien conseñao que nun son problemes cívicos los que tienen que se temer por una igua xeneralizada. Namái la inseguranza de los poderes públicos da llugar a acometies xabaces, a aplagorios ensin xacú, a pallabres desconsideraes. Dende equí encamiento al Gobiernu a que, a lo llargo d'esti añu, dea muestres clares del so asitiamientu favoratible.

Toes estes peticiones y suxerencies faémosles col pensamientu en tol Principáu onde namái'l Gobiernu d'Asturies ha facer, col asesoramientu académicu, una intelixente y respetuosa política llingüística.

Al mesmu Gobiernu del Principáu encamiénta-y l'Academia que dea los pasos que faiga falta, non por prudentes menos necesarios, pa que la oficialidá de la llingua seya una realidá. D'un llau porque ye obligáu niciu pa que los ciudadanos pescancien que la Constitución caltién los sos drechos humanos; d'otru porque sería'l meyor camín pa que los que gañen, llaten o ruxen nes resquiebres de la intransixencia persepan que los tiempos de llibertá del home, de la muyer y del pueblu nun almiten la señalda del pasáu imperial.

Ye verdá que la oficialidá nun iguaría los abusos que llacerieron y llacerien a dellos asturianos maltrataos nel propiu país, eliminaos de concursos públicos, d'oposiciones, de puestos de trabayu, pol gran pecáu de ser asturianos, falar n'asturianu o defender la llingua d'Asturies. Eso nun va igualo yá denguna oficialidá pero fairía posible que, darréu, nun tengamos que mos avergoñar, agurrumbándonos, na llibre defensa de les coses nueses. Eso, les coses desfeches, nun lo recompón denguna oficialidá porque con lleis nun se desanicia nin la falta de respetu, nin la llamada xabaz de la cueva, pero trabayaría nel sen d'amenorgar los efeutos inquisitoriales que se sufren.

Ye posible que la oficialidá amedrane a daquién, sobre too a quien por poco s'encueye; pero lo grave nun ye que nun s'aceute porque paeza muncho agora sinón porque equí dellos, arrequexaos nes llurigues del poder y del vieyu poder, imponen el so particular conceutu d'Asturies arrenunciando, de mano, a un xenerosu y aliellu encarase con futuru llibre d'esti pueblu. Asina tán imponiéndonos un llinguaxe ayenu que va muncho más lloñe de lo que namái paez una cenciella susitución de pallabres. Porque, a la llarga, nun ye lo mesmo emplegar "comarca" que cuenca o valle; nun ye lo mesmo "municipio" que conceyu; nun ye lo mesmo "Parlamento" que Xunta Xeneral; nun ye lo mesmo "Gobierno regional" que Gobiernu asturianu. Y como nun ye lo mesmo, "comarca", "municipio", "Parlamento regional" empléguese perdayuri alloñando vieyes y propies denominaciones. Asina, desenraigonaos de tolo propio, darréu será perfácil asimilar lo ayeno. Yá nun se trata de que nun respeten a una llingua, trátase de que nun respeten

una manera de ser, una manera d'esistir, una cultura de la que nagüen por desaniciamos.

¿Por qué mos ispen de les propies pallabres, por qué mos les estruyen? Ye que les pallabres creen la cosa y desprovistes de les referencies emotives y ambientales siempre mos paecerá llueu meyor lo ayeno, anque oxetivamente tenga menos sofitancia.

Universidá

L'Academia delles vegaes yá tien dicho lo necesario que ye que dientru la Universidá s'algame la especialidá de Filoloxía Asturiana. Son abondes les razones nes que se sofita esti aliendu. Pero lo cierto ye que, con ser fácil el llogru, comu se reconoz, entá nun se dieren los pasos necesarios qu'a ello empobinen; quiciabes s'aguarda a que milagroses curaciones faigan desaparecer problemes inxertos, y a vegaes favorecíos. La Universidá, hestóricamente nun foi sensible a los problemes del país. Y la xente tuvo, a vegaes, que facer el so trabayu asturianu fuera de la Universidá.

¿De qué quexase, entós, los que clamen? Son, les sos, postures retóriques y ensin xaciu delgún, que namái allampien por tapecer les insuficiencias, ignorancies o voluntaes a la escontra. Nun quiero nomar culpables onde los hebo y onde los hai pero ye indigno qu'Asturies nun tenga una vía afayaíza p'asegurar esti tipu d'estudios. Sé que quien nun quixo torgar que les coses s'amaliñaren agora esixe ausencia de ruíu. Bien, ye un niciu más d'hipocresía d'una sociedá y d'unos dirixentes avezaos a pasar percima de toa xusta reclamación.

Pero, bien, aceutemos, tamién nesto, el so xuegu porque la especialización faise necesaria si se quier daqué más qu'una llingua de muséu, oxetu de curiosidá pa filólogos de llaboratoriu nes tardes de pigazu. Dexemos que los muertos curien lo muerto col so disparate permanente y senil, que yá nun tien sencia pa conxugar el futuru.

L'Academia ye la primera que nun quier inxerise en trabayos que comu la formación de profesionales correspuenden a la Universidá. Col meyor aquel dexaría'l trabayu formador cuandu esi muérganu asuma les sos obligaciones. Pela parte de mio - y el Sr. Conseyeru de Cultura tien información xusta- arrenuncio a personales y llexítimos gustos si asina se favorez el necesariu procesu d'institucionalización de la llingua.

Llamada a la racionalidá

Seyamos razonables. Apurramos toos la racionalidá posible p'arrequexar a los que col oropel de la fama pasada quixeren empobinamos a un futuru tan ermu comu'l pasáu immediatu que mos dexaron. Si ellos mos llevaron a una llucha ensin razonamientu, nun dexemos más tiempu que sigan cola so intransixencia comu modelu. Yá ye hora que dexen d'imponemos la so moral comu medida de toles coses ciudadanos de sospechosa ética social, de duldosa congruencia personal y estrincaos científicamente. Tase asistiendo a que les grandes allabances científiques fáen-yosles los que nun lleeron los llibros de los enaltecíos. Asistimos a que pontifiquen sobre cultura y llingua asturiana los que, esllarigaos, entá nun foron a facese a la idea, escontra toa evidencia, de qu'ésti nin ye país llanu nin quier acollechar ocres trigos nin doraes vides a la oriella d'un oteru. Nós, vistos los exemplos y les consecuencies, tamos por dar la razón al hispálicu Columella... *omnis bos indigena melius est quam peregrinus; sí más val el güe del país si'l forasteru nun s'afái anque lu ornen con más reblanea.*

¿Taremos afitando con ello que tenemos una cultura autónoma ensin nuedos que la amiesten a otra ayena? Ye claro que non. Eso será la cultura asturiana namái na tiesta fervollante de quien llanza la hipótesis. La nuesa cultura, comu toles cultures, tien elementos comunes con otres y, nesi sen, nun hai cultures autónomes. Pero naide xuiciosu desconoz que los elementos aparentemente comunes dixébrense de magar entren en rellación con elementos nuevos y yá non comunes cola primera cultura. Les nueves rellaciones creen nuevos sistemas, creen nueves cultures. Y por eso hai cultura asturiana, hai música asturiana, hai floklor asturianu, hai lliteratura asturiana... Podrá sese nombráu en filosofíes astrales pero lo que nun será a algamase será facemos esquiar cola "nieve frita" en bodegues d'alquimista. Pa los señalosos d'imperios el meyor ye'l conseyu que los barhemios-y dieren a Alexandru Magnu cuando rispía por conquista-yos la so tierra: Si tú la sabencia demandas ruega a Dios que te la dé, ca non se gana por lid.

Desgraciadamente con estos sabios oficiales -y la metáfora nun ye de mio sinón d'un llibru medieval (Bocados de Oro) falando de los reis- pásanos comu a los que catan las imáignes: que quando las ven de cerca non se pagan d'ellas. Non sólo ye verdá que nun hai home grande pa un ayuda de cámara sinón qu'equí, ente nós, los grandes homes deben ser comu les coses d'otru tiempu... irreconocibles.

Alvertencia

Ye cierto que, magar les dificultaes del procesu, les coses diríen a modo si

nun fora por oportunistes de tou tipu que surden a la gueta de posibilidaes imposibles. Agora ye'l cabezaleru del partíu de la drecha que camienta qu'abellugando a los más encirrizaos enemigos del alitar de la llingua va facer revertir nel so partíu beneficios políticos. Ruin entender les coses quien, con informaciones menguaes, nun sabe asitiase na prudencia. D'esti representante políticu tuvimos que lleer na prensa, y pa la so vergoña, dos destremaes posiciones sobre lo mesmo; una que lu discriminaren de neñu pol so falar (LNE, 12/9/85); otra xustamente lo contrario dao que diz: "A nadie se le ha reprimido nunca ni discriminado en Asturias por razones de habla" (LVA 25/4/90). Cincu años son abondos pa qu'unas mesmes realidaes merezan a esti políticu comentarios enforma dixebraos comu pa que podamos tomalu en serio o pa enfotamos nes sos pallabres. Pedro de Silva, nun va muncho, encamentaba más xuiciosamente que naide mos engardiera por cuestiones de la llingua. Güei, en sen contrariu y amoriando, a Fernández Rozada paez-y que'l so biliesgu antoxu ye bon argumentu pal xuegu políticu. Opondráse sin saber a qué, namái por dir a la escontra; esto ye, oposición por oponese non porque seya correcho.

Nun sabemos cómo tan allegremente pue falase en públicu o na Xunta Xeneral. Esa alegría ye grave porque esixe dos consecuencies mui peligroses pa los sos intereses: la primera lleva al que se sienta conservador a escoyer una posición nididamente antiasturiana; lo que paez ignorar ye qu'hai xente de dereches favorable a la llingua. Será peligroso que nun puedan conxugar conciencia asturiana y conciencia política; la segunda que falar asturiano supón peligros que nun son a columbrar en Galicia. Ellí ye posible qu'un presidente conservador fale na llingua del país, equí l'emplegu de la llingua del país -dirámos Rozada- ye un "atentado contra las variantes" amás de "artificial e inútil". Grandes aportaciones, ensin dubia, aguarden a la teoría del conocimientu con tan fondu pensador digne d'una meyor némesis. De xuru que, de seguir asina, fadrémos-y pañar los frutos que ta semando.

Hai tiempu que xente d'esto yera conocío; agora descríbelo muncho bien el poeta llaniscu:

Fálta-yos vientu y sol,
fálta-yos vida.
Escaecieren la raigame
vergoñosos de la tierra
de lo más hondu,

escaecieren l'alma.
Escaeciérente, madre.
Viven cásiqúe toos na ciudá.
Nos despachos, nas oficinas,
en daqué aula,
comu mures.

...
Y dicen que nun t'oyeren
enxamás hablar,
que nun te conocen
ayunos de querencia.
Y estraños y fríos
comu hormigas xaponesas
quieren hablar inglés
babayando.
Y a tí, Asturias, so ma,
estrízante y estrózante
y viéndente y muérrente.

Final

L'Academia de la Llingua, siempre al marxe de la llucha partidista, nun va callar enxamás cuandu partíos, estatalistes o llendaos n'Asturies, parllamentarios o non, tomen camín nidiamente a la escontra de la lletra o del espíritu de los sos estatutos daos poles fuerces allugaes na Xunta Xeneral. La defensa de la llingua nun ye fácil cuandu daquién tigue fayendo les coses más difíciles de lo que son. A toos asiste'l drechu d'opinión pero ye posible que toos debiéremos pensar que la congruencia ye'l meyor patrimoniu. Mentantu mos alcontramos con postures irracionales tarán esixéndonos respuestes dures, mentantu'l respetu a la llegalidá se cumpla el bon entendimientu será granible.

Nós de xuru que nun tenemos tola razón pero ésta nun-yos asiste a los que de contino sienten la llamada de la cueva.

La llingua nun ye la única reivindicación, poro ye mui importante que s'inxera'l so alitar dientru del conxuntu social y cultural d'esti pueblu.

Nós sabemos lo duru que resulta'l trabayu pero tamién facemos nuseses les pallabres de Marvin Harris que quixéramos foren participaes por toos: "... la xente que tien fondu compromisu con una determinada visión del futuru, ta xustificao

dafechu na llucha polos sos oxetivos, aunque güei abulte que los resultaos tán lloñe o seyan improbables: na vida, comu n'otra cosa cualaquiera onde'l resultáu depende lo mesmo de la bona suerte que de la bona maña, la respuesta racional en casu de llevar les de perder, ta en lluchar con más puxu".

Esa ye la pallabra: lluchar con más puxu